

Γάδαιρα: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] Cadix, πόλη της Ισπανίας.

ΠΗΓΗ: Κούμα Κ.Μ., *Σύνοψις της παλαιάς γεωγραφίας...*, Βιέννη 1819, σ. 163.

γάζα (τα) (πνεύματα): [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] είδη αέρων, πλην του ατμοσφαιρικού, τα οποία έχουν τις κοινές ιδιότητές του αλλά και διαφέρουν πολύ από αυτόν ως προς άλλες ιδιότητες. Το όνομα δόθηκε από τους νεότερους, γιατί τα γάζα ανακαλύφθηκαν στα νεότερα χρόνια. Με την ανακάλυψή τους μπορούμε να εξηγήσουμε αποτελεσματικότερα πολλά φαινόμενα της φύσης. Ο όρος γάζα, που σήμερα χρησιμοποιείται από όλους τους φυσικούς, παράγεται πιθανόν από τη γερμανική λέξη *gaïsch, gaïtsch*, που σημαίνει *αφρός εξερχόμενος από διάφορες ουσίες που υφίστανται ζύμωση*, όπως ζύθος, μούστος, με μικρές φουσκαλίδες. Αυτές αποτελούνται από αέρια ελαστική ουσία ενωμένη με περισσότερα συστατικά μόρια του ρευστού σώματος, κατά τη ζύμωση του οποίου ανεβαίνουν. Με το χωρισμό των μερών των ρευστών αυτών δημιουργείται η αέρια ύλη, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά γάζον, δηλαδή είδος αέρος που δεν μεταβάλλεται σε σταλαγματώδες ρευστόν, όπως οι υδατώδεις ατμίδες, αλλά διατηρεί κάποιο αέριο χαρακτήρα και για το λόγο αυτό ονομάζεται και *έμμονον ελαστικόν ρευστόν*. Γάζα υπάρχουν πολλά στη φύση. Κοινές ιδιότητές τους είναι το διαφανές ή αόρατον, το ρευστόν ή ελαστικόν και το λίγο βάρος τους, το οποίο μπορεί να εγκλειστεί στα αγγεία. Λόγω της ελαστικότητάς τους όλα τα είδη των γάζων εκτείνονται αρκετά λόγω της θερμότητας και συστέλλονται λόγω του ψύχους, χωρίς όμως να εμφανίζονται ποτέ σε είδος σταγόνων. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό και ο ατμοσφαιρικός αέρας είναι γάζον. Τα περισσότερα είδη των γάζων αποκτώνται ποικιλοτρόπως *δια της τέχνης* (στο εργαστήριο). (σημ.: αέρια.)

ΠΗΓΗ: Δαρβάρεως Δημητρίου Νικολάου, *Επιτομή Φυσικής...*, τόμ. Β', Βιέννη 1812, σ. 96-97.

γαίαι στοιχειώδεις: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] γαίες στις οποίες αναλύονται όλα σχεδόν τα ορυκτά και οι οποίες διακρίνονται σε 8 ή 9 είδη. Η ουσιώδης ύλη η οποία αποτελεί τη βάση κάθε υπερμεγέθους κατασκευής της γης είναι ο λίθος, του οποίου υπάρχουν πολλά είδη.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μ., Κ., *Εισαγωγή Γενική της Γεωγραφίας...*, τόμ. Β', Βιέννη 1816, σ. 7.

γαίαι: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] ονομάζονται όλες οι συνιστώσες τη γη ύλες, όπως και αυτές των βουνών, των πεδιάδων, του πυθμένου της θαλάσσης. Αυτές έχουν σύνθεση πολύ πορώδη, πολυειδή μίξη και κάθε είδους χρώματα και ιδιότητες.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μ., Κ., *Εισαγωγή Γενική της Γεωγραφίας...*, τόμ. Β', Βιέννη 1816, σ. 7.

γαίες: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] αν και παλαιοί θεωρούσαν ότι η γη είναι ένα στερεό στοιχείο, από το οποίο έχουν την αρχή τους τα στερεά και αποτελεί αρχή και αίτιο της ξηρότητας, του άχυμου και αδιάλυτου, οι νεότεροι χημικοί δια της πείρας απέδειξαν ότι υπάρχουν εννέα είδη γης: η τίτανος (*la chaux*), η αλευρόγαια (*magnésie*), η στυπτηρία ή καθαρή άργιλλος (*allumen*), η πυρίτις (*la silice*), η κερκωνία (*la circone*), η αδαμαντίνη γη (*la terre adamantine*), η γη του Σιδνεϋού (*la terre de Sidney*), η γλυκίνη (*la glucine*), η ιτρία (*l'yttrie*).

ΠΗΓΗ: Βαρδαλάχου Κωνσταντίνου, *Φυσική Πειραματική...*, Βιέννη 1812, σ. 191-192.

Γαιτουλία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] περιοχή της ενδότερης Αφρικής, στο σημείο της σημερινής Νιγηρίας. Οι κάτοικοί της, *λαός τεράστιος, αγρίως και τραχέως ζων, άλλοτε ήταν σύμμαχος των Ρωμαίων στους πολέμους τους κατά των Μαυρουσίων και άλλοτε πολέμιός τους. Απόγονοί τους θεωρούνται οι σημερινοί Βαρβαροί, από τους οποίους η χώρα ονομάστηκε και Βαρβαρία.*

ΠΗΓΗ: Κούμα Κ.Μ., *Σύνοψις της παλαιάς γεωγραφίας...*, Βιέννη 1819, σ. 66-67.

γαλαξίας κύκλος: [ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ] ανώμαλη λευκότητα, η οποία φαίνεται ότι κάνει τον γύρο του Ουρανού ως είδος ζώνης. Ο Δημόκριτος παλαιότερα θεώρησε ότι η λευκότητα αυτού του ουρανού ίχνους έπρεπε να είναι αποτέλεσμα ενός πλήθους αστέρων πάρα πολύ μικρών, οι οποίοι δεν μπορούν να φανούν ευκρινώς. Αυτή ήταν η γνώμη του Μανιλίου και είναι πολύ πιθανή.

ΠΗΓΗ: Φιλιππίδου Δ.Δ., *Επιτομή Αστρονομίας...*, τόμ. Α', Βιέννη 1803, σ. 171.

γαλαξίας: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] φαίνεται σαν άσπρος δρόμος πάνω στα άστρα, όμως δεν είναι παρά άστρα που στέκονται και επομένως ήλιοι. Φαίνονται σε μας μικρά ως στιγμές (κουκίδες), επειδή η απόστασή τους είναι μεγάλη.

ΠΗΓΗ: Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού, *Φυσικής Απάνθισμα...*, Βιέννη 1790, σ. 11.

Γαλατία ή Γαλλογρακία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] μέρος της Μεγάλης Φρυγίας που κατοίκησαν οι Γάλλοι ή Κελτοί περί το 3708 από κτίσεως Κόσμου. Σημαντική πόλη η Άγκυρα, πόλη μεγαλοπρεπής.

ΠΗΓΗ: Κούμα Κ.Μ., *Σύνοψις της παλαιάς γεωγραφίας...*, Βιέννη 1819, σ. 35-36.

γαλβανισμός: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] φαινόμενα ζωτικής ηλεκτρικότητας, κατά τα οποία η ηλεκτρική ύλη προξενεί σπασμούς των μυών των ζώων, ευθύς μόλις αγγίξει κανείς ένα νεύρο με δύο διαφορετικά μέταλλα, π.χ. με άργυρο και ψευδάργυρο. Τα φαινόμενα αυτά έλαβαν το όνομά τους από τον Αλοϋσιον Γάλβανον, πε-

ριβόητον γιατρό της Βανωνίας, ο οποίος πρώτος τα ανακάλυψε μέσω των πειραμάτων του. Πολλοί άλλοι φυσικοί και γιατροί έκαναν πειράματα σε σώματα ζώων, αποδεικνύοντας ότι τα φαινόμενα του γαλβανισμού δεν διαφέρουν από εκείνα της ηλεκτρικής και ότι η γαλβανική καλούμενη ύλη είναι ίδια με την ηλεκτρική.

ΠΗΓΗ: Δαρβάρεως Δημητρίου Νικολάου, *Επιτομή Φυσικής...*, τόμ. Β', Βιέννη 1812, σ. 216.

γαλλόγραμμα, gramme: [ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] η μονάδα που χρησιμοποιείται για τη στάθμιση κάθε είδους πραγμάτων, φαρμάκων, νομισμάτων και πολυτίμων λίθων είναι το αληθινό βάρος ενός κύβου, πλευράς ενός εκατοστού από βρόχινο νερό σε θερμοκρασία 4 βαθμών Κελσίου — της εκατονταμερούς κλίμακας — ή 3 βαθμών Ρεωμύρου — της ογδοηκονταμερούς κλίμακας — και σε ατμοσφαιρική πίεση 76 εκατοστών. Η μονάδα αυτή του φυσικού βάρους καλείται *γαλλόγραμμα*. Το χιλιαπλάσιο αυτού καλείται *χιλιόγραμμα* (*Kilogramme*). (σημ.: γραμμάριον.)

ΠΗΓΗ: Αγνώστου, *Διδασκαλία Εντελής συστηματική...*, Ιάσιον 1817, σ. 244.

γαλλόμετρον (metre): [ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] οι μαθηματικοί της Γαλλίας, όταν εισήγαγαν τα νέα μέτρα και σταθμά, χρησιμοποίησαν ως βάση το μέγεθος του τεταρτημορίου του γήινου μεσημβρινού, από τον ισημερινό έως τον αρκτικό (βόρειο) πόλο, που έχει μήκος 30 794 580 πόδια. Το ένα δεκάκις εκατομμυριοστό αυτού του μεγέθους, που περιέχει 3, 079458 πόδια το ονόμασαν *μέτρο* και οι *παρ' ημίν πεπαιδευμένοι γαλλόμετρον*. Αντί της οργυιάς μεταχειρίζονται το διπλούν γαλλόμετρον. (σημ.: μέτρο.)

ΠΗΓΗ: Αγνώστου, *Διδασκαλία Εντελής συστηματική...*, Ιάσιον 1817, σ.242.

γέμισμα: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] η μετάδοση της ηλεκτρικότητας στην κασσιτερωμένη (λουγδουνική) λάγνηο. Η λάγνηος στην ηλεκτρισμένη κατάσταση ονομάζεται γεμισμένη. (σημ.: ηλεκτρική φόρτιση.)

ΠΗΓΗ: Δαρβάρεως Δημητρίου Νικολάου, *Επιτομή Φυσικής...*, τόμ. Β', Βιέννη 1812, σ. 207.

γένεση γνώσης: [ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] για την απόκτηση της γνώσης δεν πρέπει να βαδίζουμε παρά από το γνωστό στο άγνωστο. Αν πρέπει να καταλάβεις ένα πράγμα που δεν γνωρίζεις, πρέπει να το συγκρίνεις με κάποιο άλλο που το γνωρίζεις. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τους σοφούς. Μ' όλο που θέλουν να μάθουν στους άλλους, λησμονούν θεληματικώς να βαδίζουν από το γνωστό στο άγνωστο. Όλες οι γνώσεις μας έρχονται από τις αισθήσεις και αυτές που δεν έχουμε και αυτές που έχουμε και εκείνοι που είναι σοφότεροι από εμάς, στάθηκαν κάποτε και αυτοί αμαθείς καθώς και εμείς τώρα. Αν έμαθαν να βαδίζουν από το γνωστό στο άγνωστο,

γιατί να μη μάθουμε και εμείς, βαδίζοντας από το γνωστό στο άγνωστο; Και αν κάθε γνώση που αποκτούμε μας ετοιμάζει για μια άλλη νέα, διατί δεν θα μπορούσαμε και εμείς να βαδίζουμε δια μιας σειράς αναλύσεων από γνώση σε γνώση; Όποιος απόκτησε γνώση μπορεί να αποκτήσει και άλλη. Οι ιδέες γεννιούνται αλληλοδιαδόχως η μία από την άλλη. Οι πρώτες ιδέες μας είναι ιδέες ατομικές. Οι ιδέες των αισθητών αντικειμένων δεν είναι στην αρχή τους παρά αισθήματα που παραστούν αυτά τα αντικείμενα. Στη φύση δεν υπάρχουν παρά άτομα, άρα οι πρώτες μας ιδέες είναι ατομικές ιδέες, ιδέες του τάδε ή δεινά αντικειμένου. Διατάσσοντας τις ιδέες σε ομάδες σχηματίζουμε τα γένη και τα είδη. Οι ατομικές ιδέες γίνονται έτσι γενικές. Οι γενικές ιδέες υποδιαιρούνται σε διάφορα είδη. Οι ιδέες μας σχηματίζουν ένα σύστημα ανάλογο με το σύστημα των αναγκών μας. Και αν εκτεινουμε και τελειοποιούμε αυτό το σύστημα, η αιτία είναι επειδή ακολουθούμε αυτό που η φύση μας έκανε να αρχίσουμε. Οι φιλόσοφοι αυτό δεν το φαντάστηκαν. Το βρήκαν παρατηρώντας τη φύση και αν μπορούσαν να παρατηρήσουν καλύτερα θα ήταν σε θέση να εξηγήσουν και να δώσουν και πολύ καλύτερες εξηγήσεις. Μα ενόμισαν ότι αυτή είναι υπόθεση δική τους και την πραγματεύθηκαν σαν να ανήκε πράγματι σ' αυτούς, με αυτεξουσιότητα, δημιουργώντας έτσι με αποτία μία πολύ αλλόκοτη κατάσταση των γενικών ιδεών. Ακολουθώντας λοιπόν τις δικές τους οδηγίες συγχίσαμε τα μαθήματα των φιλοσόφων με τα μαθήματα της φύσεως και συλλογισθήκαμε κακώς. Διότι πράγματι θα ήταν για μας απατηλό να φανταστούμε ότι υπάρχουν στη φύση γένη και είδη. Γένη και είδη υπάρχουν μόνο στο δικό μας αντιληπτικό τρόπο του νου. Τα γενικά ονόματα δεν είναι ονόματα κάποιου υπάρχοντος πράγματος, δεν εκφράζουν παρά *οράσεις του νός*, όταν εμείς νοούμε τα πράγματα ως προς την ομοιότητα και διαφορά τους. Στη φύση δεν υπάρχουν παρά ατομικές περιπτώσεις αντικειμένων, ούτε γένη ούτε είδη. Αυτό είναι τόσο απλό που θα νόμιζε κανείς ότι είναι περιττό να το σημειώσει. Συχνά όμως τα απλούστατα πράγματα μας διαφεύγουν και αυτό είναι μία από τις αρχικές αιτίες των κακών συλλογισμών και λαθών μας. Βλέπουμε στην ιστορία σε τι αποπίες και τι παραξενιές εξώκοιλαν όσοι δεν επρόσεξαν το σημείο αυτό. Οι πολυθρύλητες *Φωναί του Πορφύριου* των οποίων η *υγιεινή φιλοσοφία* δεν κάνει χρήση, δεν είναι τίποτε άλλο παρά κοινές ονομασίες. Φιλόσοφοι λογικοί πλήρεις αλογίας και αποτίας είναι οι Πραγματικοί που φαντάστηκαν ότι τα γένη και τα είδη υπάρχουν πραγματικά στη φύση. Οι *Ονοματικοί* ή *Ορισταί* θεώρησαν ότι αυτά είναι απλά ονόματα, όροι με τους οποίους η Λογική θεωρεί τις πρώτες εργασίες του νου και αυτοί ήταν στοχαστικότεροι από τους προηγούμενους. Όμως και οι δύο αποτέλεσαν δύο λυσσώδη και μανιώδη κόμματα. Η διαφορά τους, όπως συνήθως συμβαίνει, δεν έμεινε περιορισμένη στα σχολεία, αλλά επί του βασιλέως *Λουή Θ' της Φράνσας*, η αυλή εδοκίμασε το φρόνημα των

ατόπων Πραγματικών, οι οποίοι όντες εν υπολήψει εις την αυτήν, εθριάμβευσαν κατά των Ονοματικών και εκατέρωθσαν οπού εξεδόθη κατ' εκείνων και ένα αιμοσταγές δόγμα, ωσάν να ήταν η δόξα τους ανατρεπτική πάσης εκκλησιαστικής και πολιτικής καταστάσεως.

ΠΗΓΗ: Φιλιππίδου Δανιήλ Δημητρίου, *Η Λογική ή Αι πρώται αναπτύξεις της τέχνης του στοχάζεσθαι...*, Βιέννη 1801, σ. 38-57.

γεννήσεως θεωρία: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] οι νεότεροι σοφοί με το μικροσκόπιο βρήκαν ότι όχι μόνο οι άνθρωποι αλλά και όλα τα ζώα υφίστανται πραγματικά, καθένα στο αρμόδιο είδος του και με όλα τα μέρη του εντελή, στη σπορά του αρσενικού ζώου πριν τη γέννηση, αλλά με τρόπο ακατανόητο. Τα ζώα αυτά είναι τόσο μικρά που χρειάζονται 3 000 000 000 για να φανούν όσο ένας κόκκος άμμου, του οποίου η διάμετρος είναι μόνο το ένα εκατοστημόριο 1 δακτύλου. Το μικρό ζώο που έχει την τύχη να φτάσει στη μήτρα δια των υδραγωγών του φαλλοπίου —ωδόχα αγγεία της μήτρας— σε ένα είδος αυγού, τρέφεται για λίγο καιρό, έως ότου αρχίζει να φαίνεται σαν ένα μικρό σύννεφο στο πλευρό του εξωτερικού καλύμματος του αυγού. Σ' αυτό το ραχοκόκκαλο του εμβρύου γίνεται αρκετά μεγάλο, για να μπορεί κανείς να το δει. Μετά από λίγο καιρό ο εγκέφαλος και ο μικρός εγκέφαλος φαίνονται σαν δυο μικρές φουσκαλίδες και έπειτα αρχίζουν να φαίνονται τα μάτια, που βγαίνουν από την κεφαλή και τότε βλέπει κανείς καθαρά το κτύπημα της καρδιάς. Τα χέρια και τα πόδια είναι μέρη που βλέπει κανείς αργότερα. Αυτά είναι δόξα του σοφού Κείλου.

ΠΗΓΗ: Γαζή Ανθίμου, *Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών...*, τόμ. Β', Βιέννη 1799, σ. 577.

Γερμανία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] χώρα με υγιεινό και ψυχρό αέρα, καρπούς, οίνο, μεταλλεύματα, δρυμούς πλήρεις θηρασίμων ζώων, ποταμούς και ιχθυοτρόφο θάλασσα. Πολίτευμά της η αριστοκρατία, που έχει ως κεφαλή της τον καλούμενο Αυτοκράτορα των Ρωμαίων και μετά από αυτόν τα ονομαζόμενα συνέδρια, όπως το Συνέδριο των πριγκίπων (*Αιρετών, Electeurs*), των εκκλησιαστικών και λαϊκών πριγκίπων και κομήτων της αυτοκρατορίας και τέλος των ελευθέρων πόλεων. Πολλές στη Γερμανία οι θρησκείες, όπως και οι διοικήσεις. Σημαντικές πόλεις: η Ουιέννα (*Βιέννα ή Ουιδοβάννα ή Βινδοβάννα*), το Μονάχιο ή Μούνιχ (Μόναχο), το Μανέιμ, η Μαϊέντζα (Meinz), η Βόννα (Βον), το Βέρλινο (Βερλίν), η Δρέσδα, το Άννοβερ, η Πράγα. Από τις παραθαλάσσιες εμπορικές πόλεις το Στέτινο (Στέτιν), η Λουβέκα ή Λουβέκ (Λύμπεκ), το Άμβουργον, η Βρέμα (Βρέμη), η Έμβδα ή Έμβδεν (Έμντεν), η Τεργέστη (*Τέργεστον ή Τριέστε*). Στο εσωτερικό εμπορικές πόλεις εί-

ναι το Βρουνσβίκ (*Βρουνόπολις*), το Μαγδεβούργον (*Παρθενόπολις*), η Κολωνία η επί του Ρήνου, το Φραγκόφουρτον το επί του Μάινου ποταμού, το Στρασβούργον, η Νωριβέργα (*Νουρεμβούργ, δηλ. Νυρεμβέργη*), το Αουγσβούργον, το Λιντζ (*Λεντία, Λίγγιον*), η Λειψία (*Λείψιγ*), το Φραγκόφορτον (*Φραγκοφόρτ*), η Ουρατισλάβα (*Βρεσλάου*), η Καστλία (*Hesse-Cassel*), το Μοναστήριον (*Μούνστερ*), η Άιξ Σαπέλλα (*Aix -la-Chapelle, Ακουίςγρανον*), η Έιδελβέργα (*Heidelberg*), το Σαλτζβούργον (*Saltzburg*), η Γράτζ (*Gratz, Γράκιον ή Γρακία*), η Ερφορδία (*Erfort.*)

ΠΗΓΗ: Θεοτόκη Νικηφόρου, *Στοιχεία Γεωγραφίας...*, Βιέννη 1804, σ. 102-121.

Γερμανία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] ονομάζεται επίσης Βασιλείον Τευτονικόν ή Γερμανικόν, ενώ πολλούς αιώνες πριν προστέθηκε σ' αυτό και ο τίτλος της παλαιάς Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, οπότε έλαβε το όνομα Άγιον Ρωμαϊκόν Βασιλείον του Γερμανικού Γένους. Διαιρείται σε 9 κύκλους: 1) τον Αουστριακό με σημαντικές πόλεις τη Βιέννα και Τριέστι, 2) τον Παβαρικό με σημαντικές πόλεις τη Μίνχη / Μίνχεν, Ρεγγενσμπούργη / Ρέγγενσμπουργ, 3) τον Σφαιμικό, με σημαντικές πόλεις τη Στουτγάρτη και το Αουξμπούργο, 4) τον Φραγκονικό με σημαντικό κέντρο τη Νιρενμπέργη, 5) του Άνω Ρήνου, με σημαντικά κέντρα την Κασέλη και Φραγκφούρτη 6) του Κάτω Ρήνου με σημαντική πόλη τη Μανχάιμη / Μανχάιμ, 7) τον Βεστφαλικό με σημαντικό κέντρο τη Μινστέρη / Μίνστερ, 8) τον Κατωσαξωνικό με σημαντικά κέντρα τα Χανόβερν, Μπραουνσφαίγη / Μπραουνσφάιγ, Λιμπέκη, Πρεμένη / Μπρέμεν, 9) τον Ανωσαξωνικό με σημαντικές πόλεις τις Περλίνη / Μπερλίν, Φραγκφούρτη στις αριστερές όχθεις του Όδερος και Στετίνη. Ο Κύκλος της Μπουργουνδίας προστέθηκε στη Φράνσα το 1801. Το Βασίλειο της Βοεμίας, η Μοραβία, το Δουκάτο της Σλεζίας (*Πρεσλάβη*) και άλλες μικρότερες επαρχίες δεν συνιστούν κύκλο, αλλά είναι χωριστά τμήματα.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Κυριακού, *Σχολαστική Γεωγραφία...*, Βιέννη 1808, σ. 170-220.

γεωγενεσία, γεωγονία, γεωλογία ή θεωρία της γης: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] ονομάζεται η ιστορία της γης που προσπαθεί να εξηγήσει δια πιθανών συμπερασμάτων τη γένεση και μορφή της γης ως την παρούσα κατάστασή της. Διότι όταν τα πράγματα δεν έχουν αυτόπτες μάρτυρες, τότε ο άνθρωπος καταφεύγει σε συμπεράσματα, που μπορεί να είναι διάφορα ή και εκ διαμέτρου αντίθετα. Η γεωγονία προσπαθεί να προσδιορίσει τα αίτια των φαινομένων της γης, τα οποία αναπτύσσονται σύμφωνα με τους νόμους της φύσης. Πρέπει να στηρίζεται όμως αυτή και σε άλλες επιστήμες, όπως τη φυσική ιστορία, που κατατάσσει σε κλάσεις τα γένη της φύσης, τη φυσική και χημεία, που αναπτύσσουν τους νόμους της φύσης, οι οποίες δεν είναι

άλλο παρά εξήγηση δια τεκμηρίων των μεταβολών της γης από φυσικά αίτια. Η γεωγονία λοιπόν που στηρίζεται στις παραπάνω επιστήμες είναι μια υπόθεση που γίνεται πιθανότερη καθόσον είναι σύμφωνη με τα παρελθόντα και παρόντα προφανή συμβάντα της φύσης και με τους κοινούς νόμους. Όλες οι γεωγονίες ή θεωρίες της γης διαιρούνται σε δύο γενικές κλάσεις. Σύμφωνα με αυτές οι μεν θεωρούν ότι η γη συγκροτήθηκε από το πυρ και γι' αυτό ονομάζονται ηφαιίστιοι (οπαδοί της ηφαιίστιας θεωρίας), οι δε θεωρούν ότι προήλθε από το ύδωρ και γι' αυτό ονομάζονται ποσειδώνιοι.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μ., Κ., *Εισαγωγή Γενική της Γεωγραφίας...*, τόμ. Β', Βιέννη 1816, σ. 204-207.

γεωγραφία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] μικτόν είδος που υποβοηθείται από τη γεωμετρία, την αστρονομία, αριθμητική. Η κατανόησή της προϋποθέτει μια γενική γνώση των παραπάνω. Περιέχει δύο μέρη: Την ιδίως γεωγραφία που περιγράφει μόνο τη γη και την υδρογραφία που περιγράφει θάλασσες, ποταμούς, ανέμους και όσα άλλα είναι ίδια της Ναυτικής.

ΠΗΓΗ: Νοταρά Χρυσανθου, *Εισαγωγή εις τα γεωγραφικά και σφαιρικά*, Παρίσι 1716, σ. 1.

Γεωγραφία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] περιγραφή γης μαθηματική, φυσική, πολιτική. Η μεν μαθηματική ασχολείται με τη μελέτη του μήκους, πλάτους, διαστήματος, μεγέθους της γης και των μερών αυτής. Η φυσική ασχολείται με τις ηπείρους, νήσους, όρη, ισθμούς, θάλασσες, κόλπους και περί καιρών και αέρος, θερμότητας και ψύχους, η δε πολιτική με την από τους ανθρώπους γενόμενη διαίρεση της γης σε χώρες, επαρχίες και βασιλεία, με ζητήματα γένους, θρησκείας, νόμων, ευπορίας και δυνάμεως των επί γης δεσποτειών. Επειδή η γη αποτελεί μέρος του παντός, δεν μπορούμε να εξετάσουμε τα δικά της φαινόμενα ανεξάρτητα από τα φαινόμενα των άλλων μερών του κόσμου. Έτσι η γεωγραφία θα πρέπει να ασχολείται λίγο και με ζητήματα ουρανού, αστέρων, πλανητών και ο γεωγράφος αναδεικνύεται και ουρανογράφος.

ΠΗΓΗ: Θεοτόκη Νικηφόρου, *Στοιχεία Γεωγραφίας...*, Βιέννη 1804, σ. 4-6.

γεωγραφία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] η επιστήμη που: α) Διδάσκει τα περί της γης μαθηματικώς. Δηλαδή αναφέρεται στις ιδιότητες της γης, που εξετάζονται ως ένα μεγάλο σώμα του κόσμου, ως προς το σχήμα, το μέγεθος και την κίνησή της. β) Περιλαμβάνει τη φυσική μελέτη των φυσικών μερών, όσων βρίσκονται στην επιφάνεια και στο εσωτερικό της, τον αέρα, το ύδωρ, τις πεδιάδες, τα βουνά, τα προϊόντα. και γ) Εξετάζει την πολιτική κατάσταση, δηλαδή το είδος του πολιτεύματος, το πλήθος,

τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τη δύναμη και την εμπορία των κατοίκων γνωστών περιοχών.

ΠΗΓΗ: Κούμα Κ.Μ., *Σύνοψις επιστημών δια τους πρωτοπείρους...*, Βιέννη 1819, σ. 93.

γεωγραφία αστρονομική: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] η επιστήμη που έχει ως αντικείμενό της την περιγραφή της γης, εξετάζοντάς την ως ουράνιο σώμα που κινείται σε έκταση και περιστρέφεται, όπως και οι λοιποί πλανήτες γύρω από τον ήλιο, που είναι το κοινό τους κέντρο.

ΠΗΓΗ: Ιωαννίδου Π. Σμυρναίου, *Γεωγραφία Αστρονομική...*, Παρίσι 1825, σ. 16.

γεωγραφία θεωρητική, μαθηματική ή απλή: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] η επιστήμη της σφαιράς η οποία συνίσταται από τη γη, το ύδωρ, τον αέρα. Μέσω της επιστήμης αυτής γνωρίζουμε το μέγεθος, τη θέση, τους κύκλους, τις διαστάσεις των τόπων, τα μέτρα, το σχήμα, την αναφορά της θέσης οποιουδήποτε τόπου, προς ποιο μέρος του ουρανού υπόκειται, τη θέση από την οποία αναφύεται η διαφορά των ζωνών, των κλιμάτων, των καιρών (εποχών), των ημερονυκτίων, η διάφορος κλίση των σκιών. Η γεωγραφία προϋποθέτει γνώσεις γεωμετρίας, αστρονομίας, γωνιολογίας κ.α.

ΠΗΓΗ: Μελετίου, *Γεωγραφία Παλαιά και Νέα...*, Βενετία 1728, σ. 1.

γεωγραφία ιδίως: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] διακρίνεται στην καθολική, που είναι μια περιγραφή της *παρ' ημίν εγνωσμένης Γης* και στην μερική, που διδάσκει την κατάσταση και τα ιδιώματα εκάστης επαρχίας. Η μερική διακρίνεται σε χωρογραφία και τοπογραφία

ΠΗΓΗ: Νοταρά Χρυσάνθου, *Εισαγωγή εις τα γεωγραφικά και σφαιρικά*, Παρίσι 1716, σ. 2.

γεωγραφία πρακτική, ιστορική ή σύνθετος: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] η πρακτική γνώση ενός τόπου που βρίσκεται είτε στη στεριά είτε σε κάποιο νησί και όσα άλλα λέγονται γι' αυτόν, προσλαμβάνοντας λήμματα από τη φυσική, την ιστορία, την πολιτική και τη χρονογραφική. Σκοπός της γνώσης αυτής είναι η κοινή χρήση της εκ μέρους των ανθρώπων σε καιρό πολέμου ή ειρήνης, όπως σε οδοιπορίες, ναυτικές πορείες κ.λπ.

ΠΗΓΗ: Μελετίου, *Γεωγραφία Παλαιά και Νέα...*, Βενετία 1728, σ. 2.

γεωμετρία: [ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ] η επιστήμη που ασχολείται με τα συνεχή ποσά, διερευνώντας το μέτρο του μήκους, του πλάτους και του βάθους.

ΠΗΓΗ: Ραζή Δημητρίου, *Γεωμετρία νέα τάξει τε και μεθόδω...*, Βενετία 1787, σ. 1.

γεωμετρική πρόοδος: [ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ] σειρά ποσοτήτων που αυξάνονται ή μειώνονται με τον ίδιο λόγο (ή εκθέτη). Π.χ. 3, 6, 12, 24, 48, 96, ... (οι αριθμοί δηλαδή αυξάνονται κατά τον ίδιο λόγο, διπλασιαζόμενοι).

ΠΗΓΗ: Γοβδελά Δημητρίου, *Στοιχεία Αλγέβρας*, Χάλλη 1806, σ. 608.

Γη: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] είναι σφαιροειδής, βρίσκεται στο κέντρο του κόσμου, ακίνητη και έχουσα σημείου λόγον αναφερόμενη προς το μέγεθος του ουρανού (είναι δηλαδή απειροελάχιστη συγκρινόμενη με το μέγεθος του ουρανού).

ΠΗΓΗ: Νοταρά Χρυσάνθου, *Εισαγωγή εις τα γεωγραφικά και σφαιρικά*, Παρίσι 1716, σ. 71-86.

γη κοινή: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] γη με την οποία καλύπτεται το πλήθος των λίθων. Αποτελείται από πλήθος λίθων, οι οποίοι είναι σύμμικτοι με σκόνη διαλυθέντων φυτών και ζώων.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μ., Κ., *Εισαγωγή Γενική της Γεωγραφίας...*, τόμ. Β', Βιέννη 1816, σ. 7.

γη: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] περιέχει στους λαγώνες της μέταλλα, ημιμέταλλα, ημίεφθα (κατά το ήμισυ βρασμένα) άλατα, λογής λογίων καμένα και χρωματισμένα χρώματα, άμμους, πέτρες, τζακίλια, μαύρη και αυγοειδής πέτρα που περιέχει σιδηρώδη γη, πετράδια, κόγχους, οστρακόδερμα διάφορα, απολιθωμένα ψάρια, τετράποδα, δένδρα και φυτά, κόκκαλα κάθε είδους, κόκκαλα γιγάντων (τα οποία οι ανατόμοι θεωρούν πως είναι ψαριών ή ζώων), από τα οποία μερικά ψήνονται από την υπόγεια φωτιά, μερικά ασφαλίστηκαν στους κόλπους της από τις μεταβολές που τόσες φορές υπέστη δια των σεισμών, οι οποίοι με τις υπερμεγέθεις φλόγες και τα νερά που έσπρωξαν στην επιφάνειά της δημιούργησαν βουνά, φαράγγια, λάκκους και χάσματα. Οι ανακατατάξεις σε αυτές τις υπόγειες ύλες είναι υπεύθυνες για τους σεισμούς, το τράβηγμα της θάλασσας, κ.λπ.

ΠΗΓΗ: Ρήγα Βελεστινλή Θεταλού, *Φυσικής Απάνδιμα...*, Βιέννη 1790, σ. 54-60.

γη: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] το ξηρό στοιχείο κατά τον Αριστοτέλη. Σύμφωνα με τη φυσική εξέτασή της, δεν θεωρείται ούτε απλή ούτε μονοφυής, αλλά άλλοτε είναι ψαθυρά (χωρίς μεγάλη συνοχή, σαθρή), άλλοτε πετρώδης, πηλώδης, ερυθρά και αφυής στην καρποφορία, παχύτερη και εύφορη, αν υπάρχει σε αυτή αναμειγμένο άλας νίτρου και αλκαλικό. Η ενδότερη και εγγύς του κέντρου της γης περιοχή, απρόσιτη στους ανθρώπους, δεν είναι φανερή ως προς τη φύση της. Κατ' άλλους θεωρείται στερεότατη, βάση της επικείμενης γης, από την οποία έχει αφαιρεθεί ο αέρας και οι αιτίες που οδηγούν σε αραιώσεις και διαλύσεις, χαρακτηριστικά της

επιφανείας. Κατ' άλλους είναι μαγνήτης ευμεγέθης, λόγω της μαγνητικής δύναμης που υπάρχει σε πολλά μέρη της γης. Είδη γης είναι τα εξής: άργιλλος, γη λημναία — terra sigillata, γη μιλησία με ιαματικές δυνάμεις, γη sigillatae της Γερμανίας, Ιαπωνική, της Αρμενίας, πηλός, ώχρα, γη ευκατάφλεκτος, πλήρης θείου και ελαίου ή Turbe, από τους Ολλανδούς αποκαλούμενη και χρησιμοποιούμενη αντί του άνθρακα, άνθρακας πέτρας, ισοδύναμος του ξυλάνθρακα που αφθονεί στη Γερμανία και Γαλλία, μάργα γης, είδος λιπαρότερο. Στη γη υπάρχει επίσης ποικίλα είδη αλάτων: άλας νίτρου, άλας πέτρας, αφρόνιτρον, στυπτηρία, που χρησιμοποιείται από τους γιατρούς αλλά και τους βαφείς για τη σταθεροποίηση της βαφής, βιτριόλιον, το οποίο μοιάζει με ύalon — vitri, αμμωνιακόν άλας, βόρραξ — χρυσόκολλα. Υπάρχουν επίσης λιπαρότεροι χυλοί γης, όπως το έλαιον πέτρας, που συναντάται στα παράλια του Βορείου Ωκεανού ή στα παράλια της Αμερικής, το θείον, ένας λιπαρός χυλός από παχύτερα και ευκατάφλεκτα μόρια, από γαιώδεις ουσίες και οξύ πνεύμα, η άσφαλτος, ένας χυλός λιπαρός με πίσσα, η νάφθα, είδος ασφάλτου, η πισσάλφατος, μίγμα πίσσης και ασφάλτου, το ήλεκτρον το τεφροειδές, το ξανθόν, το μέλαν. Υπάρχουν στη γη ποικίλα είδη λίθων και αριθμός μετάλλων, σωματών ευαγώνων, ευτήκτων, που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη στερεότητα και το βάρος.

ΠΗΓΗ: Βουλγάρεως Ευγενίου, *Τα αρέσκοντα τοις φιλοσόφοις...*, Βιέννη 1805, σ. 257-292.

γη Σιδνεΐου (νότιος γη): [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] διαλύεται από το άλικό οξύ, από το οποίο μπορούμε να τη χωρίσουμε δια του πυρός.

ΠΗΓΗ: Βαρδαλάχου Κωνσταντίνου, *Φυσική Πειραματική...*, Βιέννη 1812, σ. 203.

γιγαντοκάνθαρος: [ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ] ένα αξιοσημείωτο έντομο. Μεταξύ όλων των ειδών των κανθάρων, των οποίων τα διάφορα μεγέθη φτάνουν τη μικρότητα των τυροσκωλήκων, είναι ο μέγιστος. Έχει μήκος 5 1/2 δακτύλων. Ζει στη Βρασιλία και σε άλλους τόπους της διακεκαυμένης ζώνης και τρέφεται με χυμό κοκοκαρύας και φοινικόδενδρου, των οποίων τον κορμό διαπερνά με το οξύ του κέρατο, ρουφώντας το χυμό τους. Στους ανθρώπους δεν προξενεί βλάβη. Ονομάζεται και πτηνός μονόκερος.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μανουήλ και Κυριακού, *Εικονολογία παιδική...*, τόμ. 1, Βιέννη 1810, σ. 1-2,

Γκάυζερ και Γέκλα, επί της Ισλανδίας: [ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ] θερμή πηγή της Ισλανδίας, κοντά στον κρατήρα της Γέκλας. *Η μεγάλη αρκτική νήσος Ισλανδία φαίνεται ότι είναι υπεσκαμμένη δια του υπογείου πυρός, το οποίον εξορμά πανταχόθεν και*

σχηματίζει θερμάς και εκπεπυρωμένας πηγάς και λίμνας, αι οποίαι αναπηδῶσι δια των αιωνίως χιονοφόρων και πεπηγμένων πεδιάδων και παριστάνουσι τεράστια φαινόμενα. Η αξιολογώτατη θερμή πηγή αυτής είναι η Γκάυζερ, η κατά το μεσημβρινόν μέρος ευρισκομένη όχι μακράν του κρατήρος της Γέκλης. Κατά καιρούς ακούγεται υπό την περιφέρεια της Γκάυζερ ταραχή βαθεία και έπειτα γίνονται βρονταί κανονίων και αιφνιδίως αναπηδά σίφων τις χονδρός και ορμητικός βραστόυ νερού, υπέρ εκατόν πόδας το ύψος. Αυτός υψώνει μεθ' εαυτού αποσπάσματα πετρών και τας περισκορπίζει μακράν. Όταν ο ήλιος φωτίζει την πηγήν αυτήν, σχηματίζονται εκ των ατμών αυτής ίρις, αι οποίαι αυξάνουσιν έτι άλλον την μεγαλειότητα του θεάματος.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μανουήλ και Κυριακού, *Εικονολογία παιδική...*, τόμ. 8, Βιέννη 1812, σ. 1-2.

γλυκίνη: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] γη λευκή, άχυμος, αδιάλυτος στο ύδωρ, κολλά στη γλώσσα, άτηκτος υπό του πυρός. Ενωμένη με οξέα δημιουργεί σακχαρικά άλατα. (σημ.: βηρύλλιο.)

ΠΗΓΗ: Βαρδαλάχου Κωνσταντίνου, *Φυσική Πειραματική...*, Βιέννη 1812, σ. 203-204.

γλώσσα - αναλυτική μέθοδος: [ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] κάθε τι μπορεί να βεβαιώσει ότι δε στοχαζόμαστε παρά με τη βοήθεια των λέξεων. Η τέχνη του συλλογίζεσθαι άρχισε με τις γλώσσες και αυτές περιέχουν όλα τα μέσα με τα οποία μπορούμε να κάνουμε ανάλυση καλώς ή κακώς. Οι άνθρωποι αρχίζουν να μιλούν τη σχηματική διάλεκτο. Κινήματα προσώπου, κεφαλής, βραχιόνων, σκελών του σώματος και άναρθροι τόνοι είναι τα πρώτα μέσα που έχουν οι άνθρωποι για την ανακοίνωση των στοχασμών τους, ευθύς μόλις αρχίζουν να αισθάνονται. Και τη μιλούν χωρίς να έχουν σκοπό να μεταδώσουν τους στοχασμούς τους. Μ' όλο που κάθε τι είναι συγκεχυμένο στη γλώσσα τους, περικλείει όμως κάθε τι που αισθάνονται, κάθε τι που θα ξεκαθαρίσουν όταν θα μπορέσουν να κάνουν την ανάλυση των στοχασμών τους, δηλαδή των επιθυμιών, των φόβων, των κρίσεων, των συλλογισμών και όλες τις εργασίες για τις οποίες η ψυχή είναι ικανή. Ο άνθρωπος σταδιακά αρχίζει να χρησιμοποιεί τη σχηματική διάλεκτο ως αναλυτική μέθοδο, καθώς η διαδοχή των κινήσεων δεν μπορεί γίνει αυτοθελήτως και χωρίς κανόνες. Η σχηματική διάλεκτος είναι έμφυτη, όταν όμως ξεσυντίθεται στα αισθήματα και δίνει ιδέες, γίνεται αναλυτική μέθοδος. Η γλώσσα επομένως ξεκινά ως έμφυτη, αν και οι ιδέες μας δεν είναι έμφυτες, και εξελίσσεται σε αναλυτική μέθοδο.

ΠΗΓΗ: Φιλιππίδου Δανιήλ Δημητρίου, *Η Λογική ή Αι πρώται αναπτύξεις της τέχνης του στοχαζεσθαι...*, Βιέννη 1801, σ. 133-143.

γνήσιον ρήον (ραβέντι): [ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ] η εξαίρετη ιαματική του δύναμη είναι γνωστή σε όλους. Φυτρώνει εκ φύσεως στη Μεσαία Ασία (Κεντρική Ασία), το Τιμπέτ (Θιβέτ), τη Μογγολία και τα μεσημβρινά μέρη της Σιβηρίας. Η ρίζα του είναι σκληρή, οξώδης, πορτοκαλόχρωμη, πολύκλωνη, με ίνες πυκνές και έχει στο εσωτερικό ωραίο κίτρινο χρώμα, ποικιλιμένο με υποκόκκινες γραμμές. Το φυτό είναι θάμνος ευμεγέθης με φύλλα μεγάλα, οδοντωτά, βλαστό ύψους 2-3 ποδών, γύρω από τον οποίο ανθίζουν βαθμηδόν πάμπολλα μικρά και λευκοκίτρινα άνθη. Το γνήσιον ραβέντι αποτελεί πολυειδές και αξιόλογο εμπορικό είδος στις περιοχές μεταξύ Ασίας και Ευρώπης. Μεταφέρεται από την ξηρά διά μέσω της Ρωσσίας και από τη θάλασσα δια των Ανατολικών Ινδιών. Καλύτερο θεωρείται το επωνομαζόμενο ρωσικό, που φέρεται από τη Βουχαρία (Μπουχάρα) στην Κιάχτα, πόλη κοντά στα σύνορα της Σιβηρίας και Κίνας και από εκεί αγοραζόμενο από Ρώσους μεταφέρεται με καραβάνια στην Πετρούπολη. Το κατώτερης ποιότητας ραβέντι φέρεται δια θαλάσσης από την Κίνα και ονομάζεται Ανατολικοϊνδικό. Το καλό ραβέντι είναι πορώδες, σπογγώδες ελαφρό, εύθραυστο, εξωτερικά αιθοκίτρινο, εσωτερικά με φλόγες κροκοβαφείς (στο χρώμα του κρόκου, πορτοκαλί) και λευκοκίτρινους ή σαν ποικίλο μάρμαρο. Έχει γεύση δριμεία, πικρή και στυφή αλλά όχι άνοστη. Το κατώτερο είναι πολύ σπογγώδες και σκληροκοφωμένο, σκληρότατο και ξυλώδες και στο εσωτερικό του πυρώδες ή υπομέλανο. Ραβέντι καλλιεργείται τώρα και στη Γερμανία, στους αγρούς, με καλό αποτέλεσμα, όπως στο Πφάλτς, όμως είναι πολύ κατώτερο από το Ασιατικό και ως προς τη δριμύτητα και ως προς την οσμή και το χρώμα.

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μανουήλ και Κυριακού, *Εικονολογία παιδική...*, τόμ. 2, Βιέννη 1812, σ. 1-2.

γνώσις εκ των προτέρων - εκ των υστέρων: [ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] στη Μεταφυσική ζητήθηκε και πάντοτε θα ζητείται η λύση του πολυθρύλητου προβλήματος αν η γνώση είναι εκ των προτέρων, δηλαδή εκ της φύσεως του ανθρώπου εκπηγάζουσα ή εκ των υστέρων, δηλαδή έξωθεν ερχόμενη στον άνθρωπο, δια μέσου των αισθήσεων. Η λύση του ζητήματος αυτού δεν πρόκειται να επιτευχθεί, αν δεν προσδιορίσουμε τι σημαίνει εκ των προτέρων και τι είναι γνώση. Κάθε τι το οποίο είναι αναγκαίο στις γνώσεις του ανθρώπου, αυτό δηλαδή το οποίο κάθε άνθρωπος σε οποιοδήποτε χρόνο και τόπο βρίσκει στον εαυτό του, αποτελεί το εκ των προτέρων, κάτι δηλαδή το οποίο έχει εξ' αυτού και δεν το λαμβάνει έξωθεν. Γνώση είναι η αντίληψη των πραγμάτων, η οποία γίνεται δια των επιτηδείων προς το σκοπό αυτό δυνάμεων του ανθρώπου. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι κάθε γνώση δεν είναι ούτε κάτι μόνο εξωτερικό ούτε κάτι μόνο εσωτερικό, αλλά και τα δύο μαζί, ένα κατά κάποιο τρόπο γινόμε-

νο από το πράγμα και το γινώσκον υποκείμενο. Και το μεν πράγμα δίνει την ύλη της γνώσεως, το δε γινώσκων υποκείμενο το είδος και τη μορφή αυτής. Το είδος των γνώσεων είναι αναγκαίο και αμετάβλητο, επειδή είναι μία και αμετάβλητη η φύση του ανθρώπου. Η ύλη όμως είναι ενδεχόμενη και μετατρέπτη. Έτσι εκείνο μεν είναι εκ των προτέρων, αυτή δε εκ των υστέρων. Όταν επομένως γίνεται λόγος για οποιασδήποτε γνώση, πρέπει σύμφωνα με την παραπάνω διάκριση να θεωρήσουμε την μεν ύλη αυτής εμπειρική και εκ των υστέρων, το δε είδος καθαρό και εκ των προτέρων. Αδιακρίτως και αδιαφόρως αποδοκιμάζει ο λόγος ως ψευδές και το ένα και το άλλο. Διότι αν μεν ήταν κάθε γνώση εκ των προτέρων, θα ήταν περιττή η αναγκαιότητα σε κάθε άνθρωπο. Αν πάλι ήταν κάθε γνώση εκ των υστέρων, πείρα τακτική και κανονική δεν θα μπορούσε να γίνει χωρίς το εσωτερικό μας, το οποίο διατάσσει και την κανονίζει. Και όπως η ύλη και το είδος θεωρούνται ως αναπόσπαστα ενωμένα, έτσι και στις γνώσεις το ένα δεν απαντάται χωριστά από το άλλο, ως προς το υποκείμενο της γνώσεως, δηλαδή τον άνθρωπο. Η Μεταφυσική όμως παραβλέπουμε δι' αφαιρέσεως την ύλη, εξετάζει μόνο το είδος των γνώσεων, προσδιορίζοντας τους γνωστικούς νόμους και κανόνες οι οποίοι αποτελούν το είδος της γνώσεως. Μπορεί έτσι να ονομαστεί η Μεταφυσική επιστήμη του είδους των γνώσεων. (σημ.: a priori - a posteriori γνώση.)

ΠΗΓΗ: Κούμα Κ.Μ., *Σύνταγμα φιλοσοφίας*, τόμ. Γ', Βιέννη 1819, σ. 7-9.

γράμματα ή γραμματικά εκθέσεις ετεροειδείς: [ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ] οι παραστάσεις οι οποίες διαφέρουν είτε στα γράμματα (μεταβλητές) είτε στους εκθέτες. (σημ.: ανόμοια μονώνυμα.)

ΠΗΓΗ: Θεοτόκη Νικηφόρου, *Στοιχεία μαθηματικών...*, τόμ. Γ', Μόσχα 1799, σ. 15.

γράμματα ή γραμματικά εκθέσεις ομοειδείς: [ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ] οι παραστάσεις οι οποίες αποτελούνται από τα ίδια γράμματα (μεταβλητές), τα οποία έχουν τους ίδιους εκθέτες. (σημ.: όμοια μονώνυμα.)

ΠΗΓΗ: Θεοτόκη Νικηφόρου, *Στοιχεία μαθηματικών...*, τόμ. Γ', Μόσχα 1799, σ. 15.

γραμμή: [ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ] μέγεθος που έχει μόνο μήκος και όχι πλάτος. Θεωρείται ότι δημιουργείται από τη ροή σημείων. Άκρα της γραμμής είναι σημεία.

ΠΗΓΗ: Βουλγάρεως Ευγενίου, *Α. Τακουετίου Στοιχεία Γεωμετρίας μετά Σημειώσεων του Ονίστανος...*, Βιέννη 1805, σ. 2.

γραφικός μέλας: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] ουσία που τη χρησιμοποιούμε για να γράφουμε. Παρασκευάζεται από διάλυση θειούχου σιδήρου σε κηκιδικό οξύ και

φυτικές στυπτικές ύλες στις οποίες περιέχεται ή το οξύ ελεύθερο ή η βάση του. Η διάλυση αυτή έχει μαύρο χρώμα. Αν το κηκίδιο βράσει αρκετά και χυθεί πάνω σε τρίμματα σιδήρου και μείνει στον ήλιο, γίνεται εξαιρετο μελάνι. (σημ.: συμπαθητική μελάνι.)

ΠΗΓΗ: Βαρδαλάχου Κωνσταντίνου, *Φυσική Πειραματική...*, Βιέννη 1812, σ. 243.

Γρενλανδία: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ], μέρος της Αμερικής, μέχρι τώρα δεν ήταν ακόμη γνωστό αν ήταν νησί ή χερσόνησος της Αμερικής. Το όνομά της σημαίνει πράσινη γη. Βρέθηκε από Ευρωπαίους 500 χρόνια προ του Κολόμβου και 100 χρόνια μετά από αυτόν ανακαλύφθηκε για δεύτερη φορά. Κατοικείται από Εσκιμώους, μικρόσωμους, αδύνατους και δύσμορφους, όπως και όλοι οι κάτοικοι των Πόλων, οι οποίοι ασχολούνται με το ψάρεμα κυρίως φαλαινών. (σημ.: Γροιλανδία.)

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Κυριακού, *Σχολαστική Γεωγραφία...*, Βιέννη 1808, σ. 449-450.

Γρηγοριανόν Καλενδάριον: [ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] η διόρθωση του Ιουλιανού Καλενδαρίου από τον Πάπα Γρηγόριο το Γ' το έτος 1582. Σύμφωνα με αυτό ο εκατοστός χρόνος ενός αιώνα είναι κοινός, αν και βάσει του Ιουλιανού θεωρείτο βίσεκτος (δίσεκτος), εκτός και αν διαρείται ακριβώς δια του 400. Δηλαδή το 1800 και 1900 είναι κοινά έτη, ενώ το 2000 δίσεκτο. Αν και ορθότερο από το παλαιό (Ιουλιανό), το Καλενδάριο αυτό (Γρηγοριανό) δεν ακολουθείται από όλα τα έθνη. Οι Άγγλοι το δέχτηκαν το 1752. *Ημείς συμφώνως με τους Ρώσους ακολουθούμε ακόμη το παλαιόν.*

ΠΗΓΗ: Ρώμπαππα Θεοδοσίου, *Μαθήματα της Ναυτικής Επιστήμης...*, τόμ. Α', Βονωνία της Ιταλίας 1806, σ. 197.

γύρος: [ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] η διαδικασία μέσω της οποίας μεταδίδεται η ιδιοκτησία του συναλλαγματικού γραμματίου από έναν άνθρωπο σε κάποιο άλλον. Ο γύρος πρέπει να έχει (να αναφέρει) την ημέρα και το έτος. Να εκθέτει την αντιτίμηση ή απλώς τιμή — *valuta, valeur* [ιταλικός ή γαλλικός όρος που σημαίνει τιμή] και να φανερώνει το όνομα εκείνου εις του οποίου τη διαταγή μεταβιβάστηκε. (σημ.: οπισθογράφηση.)

ΠΗΓΗ: Παπαδοπούλου Νικολάου, *Ο Εμπορικός Κώδηξ της Γαλλίας...*, Βιέννη 1817, σ. 47-48.

γυρωτής: [ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] ο αγοραστής της καμπιάλης (συναλλαγματικής), ο οποίος πουλώντας τη σε άλλον, γράφει στο πίσω μέρος της προς το συρόμενο (αυτόν που πρόκειται να την εξοφλήσει) να πληρώσει το καθορισμένο χρη-

ματικό ποσό σε διαταγή του αγοραστή. Ο όρος προέρχεται από τον γερμανικό όρο *Girant* που σημαίνει οπισθογράφος. (σημ.: οπισθογράφος.)

ΠΗΓΗ: Αγνώστου, *Διδασκαλία Εντελής συστηματική...*, Ιάσσιον 1817, σ. 105.

δαίμονες: [ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] κατά τον ορισμό του Απουλίου είναι ζώα λογικά, αερώδη, αμετάβλητα-αιώνια, των παθών του νοός ένοχα. Κατά τον ορισμό του Αμελίου ο δαίμων είναι θεός πλανητικός, τον υπό της σελήνης κύκλον διάγων. Κατά τον ορισμό του Πρόκλου ο δαίμων είναι ουσία και φύσις ενδιάμεσος μεταξύ Θεού και ανθρώπων. Κατά τον ορισμό του Χαλκιδίου ο δαίμων είναι ζώο λογικό αθάνατο, των παθών του νοός ένοχο, με αιθέριο σώμα. Κατά τον Γρηγόριο το Θεολόγο οι δαίμονες είναι οι εκτραπέντες του καλού. Ο Εωσφόρος είναι ο ευρετής και προστάτης του δυσειδούς σκότους. Κατά τον ορισμό του Θεοδώρου δαίμων είναι ο σατανάς, ο αποστάτης και διάβολος, ο οποίος συκοφαντεί το Θεό στους ανθρώπους και αυτούς τους ίδιους τους ανθρώπους στρέφει τον ένα κατά του άλλου, δημιουργώντας μεταξύ τους διαμάχη και έριδα, μεταστρέφοντας τη γνώμη τους από τα καλύτερα στα χειρότερα.

ΠΗΓΗ: Βλάχου Γερασίμου, *Αρμονία οριστική των όντων...*, Βενετία 1661, σ. 31-33.

δακτύλος κυβικός: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] κύβος ενός δακτύλου πλάτους, ενός δακτύλου μήκος, ενός δακτύλου ύψους.

ΠΗΓΗ: Κανέλου Στεφάνου, *Φυσική Δημώδης εις Παύσιν της Δεισιδαιμονίας...*, Βενετία 1810, σ. 112.

δάνειον ναυτικόν: [ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ] γερμανιστί λέγεται *Bodemerey*, το οποίον κατά την ετυμολογίαν σημαίνει δάνειον επί το έδαφος και κατ' επέκταση επί την τιμήν του πλοίου. *Ημείς το λέγομεν κοινώς ταξειδιάτικον.* [Ο όρος δηλώνει τον γερμανικό Bodmerei, που σημαίνει δάνειον επί υποθήκη πλοίου, ναυτοδάνειον.] Πολλοί άνθρωποι στη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα αντιμετωπίζουν τη χόρηγηση τέτοιων δανείων ως κύρια ασχολία και απολαμβάνουν μεγάλα κέρδη, επειδή κανείς πολιτικός νόμος δεν τους απαγορεύει να ζητούν υπέρογκους τόκους. Το μεταξύ του λαμβάνοντος και του δίδοντος το ναυτικό δάνειο εκδιδόμενο συμφωνητικό ονομάζεται *συμφωνητικόν του ναυτικού δανείου* ή όπως παλαιά οι Έλληνες το έλεγαν *συγγραφή ναυτική*. Σώζεται μάλιστα ένα τέτοιο συμφωνητικό στον προς την Λακρίτου παραγραφή λόγο του Δημοσθένους. (σημ.: ναυτοδάνειο.)

ΠΗΓΗ: Αγνώστου, *Διδασκαλία Εντελής συστηματική...*, Ιάσσιον 1817, σ. 163-164.

Δανία, Δανιμάρκα: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] χώρα με ψυχρό αλλά υγιεινό αέρα, γη νομαδική,